

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

Cap. IX. De variis ritibus Ecclesiae Orientalis. Cur nova Liturgia à Basilio Magno composita. De Liturgia Chrysostomi. Quae gentes lingua Illirica Missas agant. De Colchis, Iberis, Albanis, ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

CAPUT IX.

De variis Ritibus Ecclesia Orientalis. Cur nova Liturgia à Basilio Magno composita. De Liturgia Chrysostomi. Quae gentes lingua Illirica Missas agant. De Colchis, Iberis, Albanis, Melchitis, Nestorianis, Jacobitis, Coptis, Æthiopicis, Maronitis, eorumque Liturgia, Hymnus S. Ephrem. Plurimas esse apud Orientales Liturgias.

I. Plurimae nationes, quae Christi fidem profiterentur, per Orientem dispersae sunt, non tam locorum intervallo à nobis distitae, quam lingua, moribus, & rituum diversitate. De singulis stricte agendum: licet enim multae ab Ecclesiae communione praecise sint, omnes tamen nobiscum unanimiter conveniunt in substantia sacrificii, & in his omnibus quae Fides Orthodoxa de tanto mysterio credenda proponit; in modo tantum & ritu offerendi discrepantes. A Graecis ordior, qui quondam per Orientem longè latèque dominati sunt. Habent illi Jacobi Apostoli Liturgiam, quae diu usi sunt donec Basilius Magnus divino edoctus magisterio suam composuit. De illa actum est supra. Hanc verò commendat Proclus in saepe laudato opusculo. De traditione divinae Missae, Trullana Synodus can. 32. Leontius lib. 3. adv. Nestorium, & alii Patres Graeci quamplurimi. Causam verò, qua motus fuit Basilius ad novum offerendi sacrificii ordinem componendum, hanc tradit Proclus, quia Missam à Jacobo editam, fidei fervore deficiente, homines terrenis negotiis immergi nimis prolixitatis accusabant, quare salubri usus consilio eam in compendium redegit. Magnus, inquit, Basilius hominum socordiam & in deterius prolapsionem conspiciens, ac proinde longinquitate productae Missae periculosos; non quod ipse supervacaneum quidquam, vel nimis longius productum in casore arbitrareretur, sed ut pariter tum simul orantium, tum audientium ignaviam ex longo illo temporis intervallo praecideret, brevior em recitandam tradidit. Ipsa autem Basilii vita inter opera Amphiloehii aliam profert causam his verbis. Postulavit à Deo, postquam Episcopus ordinatus fuit, quò sibi gratiam & sapientiam & intellectum concederet, ut suis ipse verbis incruentum Deo sacrificium offerret, utque in ipsum Spiritum sancti adventus fieret.

ret. Post sex autem dies adstans Dominus in visione cum Apostolis, pane & vino in sacro altari propositum, Basilium excitavit dicens: Secundum petitionem tuam repleatur os tuum laude, ut tuus ipse verbi incruentum sacrificium offeras. At ille non ferens oculis visionem surrexit trenebundus, accedensque ad sacrum Altare caput dicens, ita in charta scribens: Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam Domine Deus noster, qui nos creasti, & duxisti ad hanc vitam, ac reliquias sacrae Liturgiae preces. Post precum verò finem elevavit panem in ensè orans & dicens, Attende Domine Jesu Christe Deus noster de sancto habitaculo tuo, & veni ad sanctificandum nos: & quae sequuntur.

II. Jacobus Goar vir doctus, sacrorumque rituum peritissimus, in Graecorum Euchologio p. 185. ex gemino fine, quem sibi Basilium in eadem Liturgia praefixisse asserunt Proclus & Auctor vitae, geminam quoque ab ipso diversis temporibus scriptam fuisse suspicatur. Unam prolixiorem, quo diutius Deo vacaret, alteram brevior em, ne populo & ipsis sacris ministris tedium pareret: & hanc putat Goar posteritati traditam, omniumque consensu approbatam. At quicquid sit de hac conjectura, illud certissimum est duplicem extare Basilii Liturgiam, unam è graeco translata, quae incipit, Dominus Deus noster, qui caelestem panem, universi mundi nutrimentum, Dominum nostrum & Deum Jesum Christum Salvatorem & Redemptorem & Benefactorem nos benedicens & sanctificans em misisti, ipse benedic hanc propositionem, & eam suscipe in supercaelesti tuo altari: Alteram ex Syriaco sermone ab Andrea Masio Latine redditam, quae Anaphora inscribitur, & sic incipit: Aeternè Deus, qui in principio homines creasti ad immortalitatem: & haec a graeca in multis diversa est & multo brevior. Hic accedit tertia à praedictis etiam differens, quam Victorius Scialach Maronita ex vetusto Codice lingua Ægyptiaca cum Arabica interpretatione scripto in Latinum transfudit, quae Bibliothecae Patrum inserta est, & ab hac oratione exorditur: Domine qui nosti corda omnium. Ipsa quoque graeca exemplaria dissimilia esse agnoscit Goar, adeo ut difficile sit judicare quinam sit purus & germanus Basilii textus. Observavit hanc diversitatem praedictus Scialach, eisque reddidit hanc rationem; quod sicut Latini & Graeci Antistites in suis Liturgiis, quas ab Apostolis acceperunt, multa vel addiderunt vel immutarunt, idem etiam ab Alexandrinis & Ægyptiis par est credere pro temporum opportunitate factitatum. Nemo se continuit intra

terminos à Majoribus constitutos, sed quisque addidit quæ sibi aptiora visa sunt ad excitandam in se & in aliis pietatem. Porro Missa Basilii certis dumtaxat diebus utuntur Græci, in Dominicis scilicet sanctæ & magnæ Quadragesimæ, dempta Dominica Palmarum; in sancta & magna Feria quinta, in magno Sabbato, in vigilia Nativitatis Christi & Epiphaniæ, & in die festo ipsius Basilii.

III. Reliquo anni tempore Liturgia Chrysofomi utuntur, qui novæ formulæ componendæ manum admovit eadem qua Basilii ratione impulsus, ut B. Proclus ejus discipulus, & in throno successor affirmat, sic in eodem opusculo scribens. *Haud verò multò post Basilium, Pater ille noster aurea præditus lingua Joannes de ovium salute, ut pastorem decet, strenua cura sollicitus, naturæ humanæ socordiam ignaviamque respiciens, fibras omnes ac radices sathanici prætextus hujus prorsus voluit evellere. Et idcirco multa præcidit, & concisiori præstiorique oratione Sacrum conficiendum statuit, ne sensim homines, qui libertatem quandam & inertiam, quam maximè complectuntur, fallacibus adversarii rationibus decepti, ab ejusmodi Apostolica hac & divina absteriti traditione eam omitterent, quemadmodum hoc ipsum multò, variis sæpe in locis, accidisse ad hunc usque diem deprehendimus.* Hanc Chrysofomi Liturgiam edidit in suo Euchologio Jac. Goar, & cum pluribus tam imprellis quàm M. SS. exemplaribus contulit, discussis, & notis illustravit adeò copiosè & eruditè, ut nihil ejus diligentia addi possit. Excerptit quædam Chrysofomus ex Basiliana & in suam transtulit: plura deinde ab aliis addita, & pro cujusque nutu inserta sunt, unde maxima exemplarium varietas emanavit.

IV. Aliæ nationes sunt, quæ, quamvis alterius linguæ sint, Græcorum tamen ritibus adherent: Roxolani inprimis seu Moscovitæ, qui, cum Episcopi Græci & Schismatici prædicatione à cultu idolorum ad Christi fidem conversi fuerint, ab eodem Græcorum ritus acceperunt & adhuc retinent, sermone Illyrico. Hos panem hordeaceum in Missa offerre & consecrare scribit, nescio qua fide, Joannes Faber Viennensis Episcopus, *Tract. de eorum Religione.* Idem ritus eadem linguâ in usu sunt apud Christianos Tartaros circa Tauricam Chersonesum, apud Circassos, & quædam Ponticas nationes: itemque in Servia, Mysia, Bosnia, Bulgaria, Russia minori Regi Poloniae subjecta, in Volhunia, Podolia, & parte quadam Lithuanicæ, & in aliis finiti-

mis regionibus. In Istria verò, in Liburnia, & in Dalmatia littorali, Missa & alia Officia linguâ quoque Slavonica celebrantur, sed ritus Romanus est. Cœpit autem hæc lingua in sacris Ecclesiæ functionibus audiri sæculo nono, quo Moscovitas Christianæ Religionis nomen dedisse sub imperio Basilii Macedonis ostendit Baronius in Appendice Tomi VII. *de Ruthenis à Sede Apostolica receptis*; licet alii id ferè contigisse putent prope finem sæculi decimi, imperantibus Basilio juniore, & Constantino. Eodem sæculo S. Methodius Moraviæ Apostolus vixit, qui literis Slavonicis à Constantino quodam Philosopho repertis eam gentem instruxit, Deiq; laudes decantare docuit: tum Joannes VIII. Romanus Pontifex *Epist. 247. ad Sfenopolchrum Moraviæ Comitem scripta anno 880.* Missas in ea provincia linguâ Slavonicâ cantari permisit, dummodò Evangelium prius Latine, & deinde Slavonicè legeretur. Narrat Thomas Archidiaconus Spalatenensis in historia Episcoporum Salonitanorum edita à Joanne Lucio cap. 16. tempore Alexandri II. à Legato Apostolicæ Sedis coactam Synodum omnium Prælatorum Dalmatiæ & Croatiæ, in qua statutum est, ne quis de cætero in lingua Slavonica præfumeret divina Mysteria celebrare, nisi tantùm in Latina & Græca. Idem statuit Gregorius VII. Alexandri Successor ad Uratislaum Bohemiæ Ducem sic scribens. *Quia Nobilitas Tua postulavit, quod secundum Slavonicam linguam apud vos Divinum celebrari annueremus officium, scias nos huic petitioni tuæ nequaquam posse favere.* Et paulò post. *Unde ne id fiat auctoritate B. Petri inhibemus, Teque ad honorem omnipotentis Dei huic vanæ temeritati viribus totis resistere præcipimus.* In Provinciis tamen supra nominatis dudum recepta consuetudo prævaluit.

V. Utuntur item Græcis ritibus Colchi & Iberi, inter mare Caspium & Pontum Euxinum siti; nunc Mengrellenses & Georgiani dicti, suo quisque idiomate. Horum mores & hæreses fuisse describit Clemens Galanus, qui eas regiones perlustravit, *Parte 1. Conciliationis Ecclesiæ Armeniæ cum Romana cap. 12.* In eodem Isthmo inter Iberiam & mare Caspium sita est Albania, quæ Armeniorum sequitur ritus. Alia est Albania in Europa, quæ ad mare Jonicum vergit, & Illyrico, sive Dalmatiæ jungitur, atque etiam Epirum complectitur, habetque proprium idioma ab Illyrico & Græco diversum, quo gentes illæ sacra peragunt ritu Græco. Inter Orientales mul-

multitudo numerosa Christianorum est, qui à quibusdam *Græci-Arabes*, ab aliis communiter *Melchite* vocantur. Horum vulgaris sermo Arabicus est, sed in sacris græco utuntur, græcæ enim opinionis & ritus sunt; atque ideo *Melchite*, sive Regii & Imperiales nuncupati fuerunt, quia edictis Imperatorum obediens Chalcedonense Concilium receperunt, & in hoc differunt à Nestorianis & Jacobitis. Ipsi verò Nestoriani & Jacobitæ per Syriam, Assyriam, Persidem, & Indiam, aliasque finitimas Asiæ regiones ingenti numero disseminati, proprias habent Liturgias sermone Chaldaico, non multum à Græcis discrepantes, in quibus Nestoriani Nestorium & Theodorum Mopsuestenum; Jacobitæ autem Dioscorum & Eutychem tanquam Sanctos invocant & venerantur. Noti sunt eorum errores, nec opus est in his recensendis immorari. Alii sunt Jacobitæ Aegyptii, quos Coptos, seu Coptos incertè derivatione vocamus, forsitan à Copto non incelebri superioris Aegypti civitate, cujus Strabo, Plinius, & Ptolomæus mentionem faciunt. Istis peculiaris est Liturgia linguâ Copticâ, quam Athanasius Kircherus in Prodomo Copto veterem Aegyptiacam esse docet, contradicente Joanne Gravio, qui in descriptione Pyramidum Aegyptiarum Græcam corruptam esse contendit.

VI. Copticæ similem Missam habent Æthiopes sive Abyssini, utraq; enim Ecclesia, Aegyptia & Æthiopica, à Patriarcha Alexand. ritus Coptici olim administratione, & iisdem ferè ceremoniis imbuta fuit. Officia divina linguâ Æthiopica celebrant, quæ tamen à populari diversa est. In Lexico Æthiopico Jobi Ludolfi edito Londini post Epistolam præliminarem Jo. Michaëlis Wanslebbii extat indiculus librorum MSS. Æthiopicorum, quorum primus est *Liber Liturgiarum*, in quo sunt decem Liturgiæ sic inscriptæ. 1. Sancti Joh. Evangelistæ. 2. Trecentorum decem & octo Patrum Orthodoxorum. 3. Sancti Epiphaniæ Orthodoxi. 4. S. Jacobi Syracensis. 5. S. Joannis Chrysofomi. 6. Cujusdam innominati. 7. Sanctorum Apostolorum. 8. Sancti Cyriaci. 9. Sancti Gregorii. 10. Sancti Dioscori Patriarchæ Alexandrini, impii scilicet illius, qui in Concilio Chalcedonensi damnatus fuit, quem Æthiopes illius erroribus imbuti ut sanctum colunt. Edita est ejusdem Dioscori Liturgia in fine hujus Codicis linguâ Æthiopica cum Latina interpretatione prædicti Wanslebbii. Sed non est integra, nam multæ orationes primis dumtaxat verbis initialibus indicantur,

integræ verò reperiuntur in Liturgia Æthiopica edita Romæ simul cum novo Testamento. Multa etiam deesse arbitror, nam brevissima est, & non nisi fragmentum prolixioris Liturgiæ, quales esse solent apud Orientales. Sic incipit, *A seculo & usque in seculum est Dominus in regno suo, Dominus in Trinitate, Dominus in Divinitate sua. Antequam aurora & diluculum, antequam dies & noctes essent, antequam crearentur Angeli, fuit Dominus in Regno suo. Antequam expanderentur Cæli, & antequam appareret facies Aridæ, & antequam germinarent herbe, fuit Dominus in Regno suo. Ante Solem & Lunam, & Stellas, & ante circuitus luminarium, fuit Dominus in Regno suo. Antequam animalia quæ repunt, antequam aves quæ volant, & antequam belluæ maris essent, fuit Dominus in Regno suo. Antequam crearetur homo ad imaginem & similitudinem ejus, & antequam transgredere tur præceptum, fuit Dominus in Regno suo. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto in secula seculorum.* Dicit Diaconus, *Pro beato &c.* est oratio pro statibus Ecclesiastico, Politico, Oeconomico, quæ hic deest, & habetur in ea quæ Romæ edita est. *Sacerdos. Audiat Cælum & auscultet Terra, & contremiscant fundamenta Fortium, Beneplacito Patris sui descendit ad* (monet hic interpres hiatum esse in M.S.) *Peregrinus fuit. In virginitate immaculata Deus natus est. In cavernam pecudum illatus est. Mamera Regii sui honoris accepit.* Et sic breviter commemorat vitam Christi, & suo ordine ultimam cœnam, & prolatis verbis consecrationis profequitur Passionem, Mortem, Resurrectionem, Ascensionem, & Missionem spiritus sancti. Postea ait. *Illum spiritum tuum mitte super hunc Panem, & super hunc Calicem. Veniat Agnus & videamus illum in castis, ut mactemus illum, & letemur in illo.* Sic enim orat, ac si nondum peracta esset consecratio. Similis autem oratio reperitur in Liturgia Græca, quam explicabimus Lib. II. Cap. XIII. *Ne autem videatur cuiquam ex nobis, quasi corpus hoc quod comedit, sit corpus absque sanguine & spiritu: & dum bibit calicem hunc, quod sit sanguis tantum absque corpore & spiritu, sed corpus, sanguis, & spiritus est. Prout est Veritas ejus, quæ cum humanitate unum est.* Ita Blasphemus ille, qui unam dumtaxat in Christo naturam impie asserbat. Demum indicantur aliquot orationes communes, & alia brevi superaddita terminatur hoc Fragmentum.

VII. Armenia inter ceteras Asiæ regiones multitudine populorum nulli secunda, S. Bartholomæi Apostoli, ac deinde S. Gregorii illuminatoris prædicatione ad Christi fidem conversa,

eam

eam diu illibatam conservavit, donec tandem Græci erroribus inquinata ab unitate Ecclesiæ miserabili & adhuc permanente diffidio sejuncta est. Multa de Armeniorum religione, & hæresibus Clemens Galanus scripsit tomis tribus Romæ editis de illius ecclesiæ cum Romana conciliatione. Habent & ipsi specialem Liturgiam proprio idiomate, quæ ab erroribus ipsorum expurgata Romæ excusa est Armenicè & Latinè typis S. Congregationis de propaganda Fide: sed illis gentibus displicuit, quod in ea quædam mutata. Præter omnium Orientalium morem, Eucharistiam in azymis conficiunt, & contra divinam atq; Apostolicam traditionem aquam vino non miscent. Inter ipsos & Græcos implacabiles semper dissensiones fuerunt, suosq; ritus invicem detestantur. Horum tamen Liturgia græcicum ritum in plerisq; imitatur: adeo ut verba quædam græca in ea permanserint. Extat ejus synopsis apud Cassandrum in Liturgicis c. 12. Aliam etiam vidi M. S. à quodam Sacerdote Armenio in latinum translata, quæ paucis exceptis ab impressa Romæ non differt, & illi prorsus convenit, quæ à Cassandro descripta est. In Armenia majori Nascivanensis provincia sita est, quæ ad veram & Catholicam fidem tempore Joannis XXII. à B. Bartholomæo Bononiensi Ordinis Prædicatorum conversa ab eodem Latinis ritus accepit, quibus omnes in ea degentes linguâ Armeniâ utuntur.

VIII. Hactenus recensitis nationibus pauciores numero, sed fide ac religione præstantiores sunt Maronia, Libani montis juga, & vicinas planities incolentes. Unde nomen acceperint, an à Maronia Syriæ civitate, an à S. Marone Abbate, vel potius à quodam Marone hæretico Monothelita, incertum est. Et ipsi quidem à Marone Abbate sui nominis originem derivant: sed probabilior videtur posterior derivatio, de qua testimonium perhibet testis oculatus Guillelmus Tyrius, qui lib. 22. c. 8. suæ historiæ refert, eos suo tempore Maronis errores abjurasse, & deinceps Romanæ Ecclesiæ adhæsisse, in cujus fide usq; in hodiernum diem constantissimè perseverat. De his plura Morinus in præf. ad ipsorum ordinationes, & ego etiam quædam breviter tetigi lib. de div. Psalmidia cap. 17. §. 16. Arabicè loquuntur, sed sacras functiones peragunt linguâ Chaldaica, sive Syriaca. Cum Græcis conveniunt in quibusdam consuetudinibus, ab ipsis verò & à reliquis Orientalibus, exceptis Armeniis, discrepant, quod Eucharistiam in azymis confi-

ciunt. Liturgiam peculiarem habent, eamque prolixam quam vici M. S. & in latinum conversam in Romano ipsorum Collegio. Gabriel Sionita in epistola ad Nihufium de nonnullis ritibus Maronitarum, inter Symmicta Leonis Alatii, in eorum Liturgiis eadem ferè contineri ait, quæ in Missa Latina, diverso tamen ordine, diversisque ceremoniis. Apparet autem hic consensus & uniformitas, ac veluti ex diversis vocibus consonantia, sive discors concordia in omnibus Liturgiis: & inde palam fit, ordinem sacrificii ab Apostolis traditum esse, & in omnem terram diffusum. Quamvis enim differant diversarum gentium Liturgiæ in singularium partium collocatione, & in verbis, quibus Orationes concipiuntur, iisdem nihilominus membris coalescunt, quæ sunt, peccatorum ante omnia confessio, tum introitus sive quoddam quasi præmium, deinde Psalmi, ac lectiones sacre Scripturæ, & potissimum Evangelii; Symboli recitatio, lotio manuum, commemoratio & invocatio Sanctorum, preces pro omnibus vivis & defunctis, gratiarum actio & benedictio, præter ea quæ essentialia sunt, oblationem scilicet, consecrationem, & communionem. Porro hæc constans & perpetua omnium gentium conspiratio non nisi à spiritu sancto esse potest, cujus influxu totum corpus Ecclesiæ in pace & unitate fovetur, & conservatur. Id verò Maronitis peculiare est, quod dum sacerdos celebrat, Chorus subinde concinit hymnos quosdam S. Ephremi Syri, quos valde elegantes esse ejus linguæ periti testantur. Unum hic transcribo qui lectiori non displicebit. Sunt autem omnes versus in textu syriaco septem syllabarum.

Hymnus dum sacerdos incensat.

Gloria Trinitati
 Perpetue atque æternæ
 Super incensum hoc suavissimum,
 Quod offerimus in honorem tuum,
 Remittas in eo Domine debita nostras,
 Et dimittas in eo stultitias nostras,
 Et sit in eo requies mortuis,
 Ac spes & custodia vivis.
 Erigantur in eo Ecclesiæ,
 Et custodiantur in eo Monasteria.
 Multiplicetur in eo tranquillitas in terra;
 Et in Regibus pax dominetur.
 Mitte in eo Domine sanitatem,

Et

Et curationem omnibus languentibus,
 Et surgant e lectulis
 Corpora jacentia in angustiis.
 Et ille qui fecit de labore suo
 Indigentibus ac pauperibus
 Opus gratia tua.
 Habitare facias in habitaculo ejus benedictiones.
 Et illorum qui attulerunt oblationes
 Et primitias ad templum sanctum,
 Oblationes acceptentur,
 Ac peccata dimittantur.
 Benedic fruges anni,
 Ac semina & fructus custodiantur,
 Et a noxiis prohibeantur.
 Et edant esurientes,
 Et gratias agant tibi.
 Recordamur in oratione
 Super incensum hoc suavitatum
 Annuntiationis tuae Domine & conceptionis,
 Nativitatis & nutritionis tuae,
 Et crucifixionis tuae pro nobis,
 Mortis & sepulturae tuae,
 Excitationis ac resurrectionis tuae,
 Ascensionis tuae in caelum,
 Ac sessionis tuae ad dexteram,
 Et totius dispensationis tuae,
 Quam operata est apud nos voluntas tua.
 Et parentem ac magistrorum nostrorum,
 Qui fatigati sunt, & laboraverunt, & docuerunt nos,
 Et ostenderunt nobis viam vitae,
 Ut ambularemus in ea in domum Regni.
 Et mortuorum ac defunctorum,
 Qui induerunt te ex baptismo,
 Et participes fecisti eos per pietatem tuam corpore tuo,
 Et sanguine tuo sancto.
 Et omnes qui dixerunt, Recordamini nostri
 In oratione propter Dominum nostrum.
 Visita eos Domine pietate tua.
 Et per miserationem misericordiae tuae
 Sit à thesauro tuo,
 Per orationem benedictae Mariae
 Matris qua genuit te,
 Et per orationem Martyrum benedictorum,
 Qui interfecti sunt propter te,
 Et Sanctorum ac Justorum
 Qui placent tibi odore incensorum suorum,
 Patris, & Filii, & Spiritus Sancti,
 Unus Deus verus,
 Tibi gloria, ac super nos misericordia tua,
 In omni momento in saecula. Amen.

IX. Erunt fortassis & aliae gentes peculiari-
 bus & diversis utentes consuetudinibus, sed ut
 verba usurpem Nicephori Christi lib. 12. c. 34.

Valde mihi laboriosum & difficile esset, variantes
 per urbes & regiones omnes Ecclesiarum consuetu-
 dines enumerare & perscribere: id enim omnino ste-
 ri nequit. Abraham Ecchellensis in petis ad Ca-
 talogum Hebediesu pag. 134. numerari ait apud
 Orientis Christianas gentes supra quinquaginta
 Liturgias partim communes, partim proprias
 singularum gentium; ex his autem extare penes
 se triginta & unam, quae sic ab eo recensentur:
 Una S. Jacobi, duae duodecim Apostolorum
 nomine, major scilicet ac minor; duae S. Petri,
 una S. Joannis Evangelistae, una S. Marci, praeter
 terea S. Dionysii Aetopagitae, S. Sixti Papae,
 Julii Romani Pontificis, S. Joannis Chryso-
 stomi, S. Basilii, S. Cyrilli Alexandrini, S. Jaco-
 bi Nisibensis, S. Gregorii Theologi, D. Joannis
 Maronis Patriarchae Antiocheni, alterius Joan-
 nis Patriarchae Antiocheni, Eustathii item Pa-
 triarchae Antiocheni, Mosis Barcephae, Jacobi
 Edesseni, Philoxeni, Eleazari Episcopi Babylo-
 nis, Marutae Episcopi Tagritensis, Thomae Gi-
 armachitae, Matthaei Pastoris, Joannis Barsufan,
 Nestorii, Theodoretii, Diodori, Narsis, Barfo-
 mae. Gabriel quoque Sionita in epistola praeci-
 tata se habere codicem M. S. testatur est sexdecim
 Anaphoras, seu Liturgias complectentem, qua-
 rum prima adscribitur Xysto Pontifici Romano,
 secunda Joanni Evangelistae, 3. Petro Principi
 Apostolorum, 4. duodecim Apostolis, 5. Jaco-
 bo fratri Domini, 6. Sancto Marothae, 7. Diony-
 sio, quem Barselibaenum nuncupant, 8. Joanni
 Chrysostomo, 9. Matthaeo Pastori, 10. Joanni
 Patriarchae cognomento Barsufan, 11. Eusta-
 thio, 12. Marco Evangelistae, 13. Proclo Epif-
 copo Byzantino discipulo S. Joannis Chryso-
 stomi, 14. Mosis Barcephae, 15. Phillixino, 16.
 Julio Pontifici Romano. Duae in Bibliotheca
 Patrum postremae editionis reperiuntur, Grego-
 rii Nazianzeni & Cyrilli Alexandrini nomine
 praenotatae, quas Victorius Scialach ex textu
 Arabico Latinas fecit.

CAPIT. X.

De Missa Ambrosiana. A quo fuerit insti-
 tuta. Ordo ejus describitur. Aliquot Ri-
 tus peculiare Ecclesiae Mediolanensis.

I. DE Ritibus Mediolanensis Ecclesiae multa
 descripsit Ambrosiani collegii Doctor Joseph
 Viccomes, lib. 2. de Ritibus Missae, quae nec
 Zz appro-